

НЕУЗГОДЖЕНОСТІ У ВИЗНАЧЕННІ СУТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ІНВЕСТИЦІЙ»

Гераймович В.Л.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розглянуто підходи різних науковців до визначення економічної категорії «інвестиції». Досліджено та проаналізовано неузгодженості у визначенні сутності поняття «інвестицій». Незважаючи на різноманіття трактування інвестицій, вироблене світовою і вітчизняною економічною наукою, у вітчизняній практиці не припиняються дискусії щодо конкретизації визначення даної категорії. Виділено характерні спірні питання та дана їм характеристика. Представлено наше трактування категорії «інвестицій».

Ключові слова: категорія, визначення, сутність, інвестиції, характеристика.

Постановка проблеми. Перехід агропромислового виробництва на шлях інвестиційного розвитку в сучасних умовах становлення в Україні послідовно-ринкової системи господарювання має виключне значення у вирішенні стратегічних завдань. В розвинених країнах державна інвестиційна політика стимулює прийняття інвестиційних рішень та виконання інвестиційних проектів, які забезпечують розвиток техніко-технологічного стану національного господарства. Обґрунтовані економіко-фінансові та політико-правові зусилля у цьому напрямі є одними із важливих засобів успішного здійснення стратегії розвитку національної економіки та її галузей. Цим викликано великий науковий інтерес до дослідження теоретичних основ інвестування, впровадження ефективних механізмів здійснення інвестиційної діяльності, ефективного інвестиційного процесу, створення привабливого інвестиційного клімату. Від здатності країни чи регіону залучити інвестиційні ресурси, підвищити свою інвестиційну привабливість залежить їх економічний розвиток та конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інвестування присвячено наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: І. Т. Балабанова, В. В. Бочарова, І. А. Бланка, О. В. Гаврилюка, М. С. Герасимчука, А. І. Даниленка, І. В. Липица, Ю. В. Макогона, О. В. Мертенса, А. А. Пересади, В. П. Савчука, В. М. Хобти, А. С. Філіпенка, В. Г. Федоренка, О. М. Шевчука та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість літературних джерел, що нами проаналізовані стосуються переважно визначення сутності категорій «інвестиції» і роботи насамперед пов'язані з дослідженням інвестицій як вкладення капіталу в різні галузі і сфери економіки як всередині країни, так і за кордоном, з метою отримання прибутку. Водночас слід зазначити, що поняття «інвестиції» є занадто всебічним, щоб дати йому єдине та вичерпне визначення. У різних розділах економічної науки та різних галузях практичної діяльності його тлумачення має свої особливості.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття та узагальнення існуючих підходів до визначення категорії «інвестиції», та характеристика неузгодженостей у розумінні її сутності, що у підсумку, впливатиме на конкретизацію змістовного наповнення категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічне піднесення підприємства, галузі, країни в цілому значною мірою визначається обсягами і напрямками інвестиційних ресурсів. Одним з головних напрямів державного регулювання економіки стають інвестиції. Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає вкладати.

Проте слід диференційовано розглядати категорії «інвестиції» та «інвестиційна діяльність».

Багато авторів, серед яких І. В. Липица, І. Т. Балабанов, інтерпретують інвестиції як різні види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються інвестором в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання прибутку, що відповідає міжнародному підходу до цієї категорії [1, с. 89].

В. В. Бочаров дає загальне визначення інвестицій. У широкому розумінні, інвестиції – за визначенням вченого – відображають вкладення капіталу з метою його подальшого зростання. При цьому нарощення капіталу повинно бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання власних коштів на власні потреби у поточному періоді, забезпечити винагороду за ризик та повернути втрати від інфляції у майбутньому невизначеному періоді [4, с. 3]. Водночас І. О. Бланк розглядає інвестиції як вкладення капіталу з метою його наступного збільшення [2, с. 10]. Проте окремі автори під інвестиціями розуміють акт відмови від сьогодишнього споживання благ заради більш повного задоволення потреб у наступні періоди.

В. Г. Федоренко пропонує таке визначення сутності поняття: «Інвестиції – витрати на будівництво нових заводів, на обладнання з тривалим терміном використання. Їм притаманні два головні фактори: норма чистого прибутку, яку підприємці розраховують отримати від витрат на інвестиції, і ставка проценту» [10, с. 210]. Ряд авторів інвестиції поєднують з інвестиційною діяльністю, трактують їх як «інвестиційні операції», що рівнозначно інвестиційним процесам. «Інвестиційні операції – це операції, пов'язані з вкладенням коштів у реалізацію проектів, що забезпечуватимуть одержання вигод у майбутньому періоді» [8, с. 12].

О. М. Шевчук розглядає інвестиції з двох позицій: фінансової, за якою інвестиції – це активи, кошти, що вкладають в господарську діяльність з метою отримання доходу, та економічної, де інвестиції визначає як видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного та оборотного капіталу [11, с. 6].

Вбачається оригінальним трактування категорії інвестицій Д. Норкотом, під якими він розуміє прийняття рішень про довгострокове ризикове вкладення коштів в активи підприємства [6]. М. Бромвіч інвестиційні рішення визначає як відмову від поточного споживання, очікуючи збільшення споживання в майбутньому [3, с. 68].

Досить цікавим є підхід німецьких учених до визначення інвестицій. Зокрема Д. Шнайдер розглядає цю категорію як процес, орієнтований на платежі та визначає її як підприємницьку дію, яка в різні моменти часу спонукає до грошових потоків

(виплат та поступлень), причому цей процес починається з виплати [12, с. 7–21].

Уільям Ф. Шарп пояснює, що саме слово «інвестувати» означає: «расстаться с деньгами сегодня, чтобы получить большую их сумму в будущем». По іншому кажучи віддавати гроші зараз і в певній кількості, винагорода надходить пізніше, якщо є взагалі, і її величина задалегідь невідома [13].

Вузького підходу у розумінні інвестицій дотримується, зокрема, лауреат Нобелівської премії П. Самуельсон. Він наголошує, що багато людей говорять про інвестиції, коли купують ділянку землі, цінні папери або інші атрибути приватної власності. В економіці це лише фінансові операції або зміни в портфелі власників, бо коли одна особа купує, то якась інша продає. Інвестиції мають місце лише тоді, коли створюється реальний капітал [8].

Категорія «інвестиції» окреслює ширше коло причинно-наслідкових зв'язків, порівняно з поняттям «капітальні вкладення». Інвестиції можуть проявлятися у різноманітних формах (реальні, фінансові, інтелектуальні, інноваційні), а капітальні вкладення – лише у засобах виробництва.

Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції визначаються як усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інші види діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Інвестиційна діяльність – це комплекс заходів і дій фізичних і юридичних осіб, що вкладають свої засоби (у майновій, фінансовій, чи матеріальній формі) з метою одержання прибутку [7].

Зазначимо, що такий зміст цього терміну в основному відповідає міжнародному підходу до уявлень про інвестиційну діяльність, як процесу вкладення ресурсів (благ, майнових й інтелектуальних цінностей) з метою одержання прибутку в майбутньому.

У більшості трактувань сутності економічної категорії «інвестиції» простежується система взаємозв'язку двох складових процесу: витрачання ресурсів і одержання результату. Головним результатом інвестиційної діяльності (від макрорівня держави до макрорівня підприємства) сучасна економічна теорія розглядає приріст добробуту всіх учасників інвестиційного процесу (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика результату інвестиційної діяльності учасників інвестиційного процесу

Учасники	Характеристика результату
Акціонери	Реальний приріст ціни акції, величина дивідендів, темпи приросту вартості акцій та величини дивідендів
Підприємство	Величина економічного прибутку, зростання фондівддачі, матеріаловіддачі, продуктивності праці, показників рентабельності виробництва та використання активів підприємства
Галузь	Позитивна динаміка темпів росту виробництва продукції, збільшення експорту, підвищення рівня економічної та продовольчої безпеки, динаміка збільшення кількості робочих місць, зростання ВВП
Держава	Зростання ВВП держави, реальних доходів, які надійшли до бюджету за рахунок реалізації інвестицій, підвищення життєвого рівня населення, поживлення та розвиток процесів капіталоутворення у пріоритетних галузях економіки

Джерело: розроблено автором

Таблиця 2

Характеристика неузгодженостей у визначенні сутності економічної категорії «інвестицій»

Формулювання неузгодженості	Характеристика
Ототожнення інвестицій з капітальними вкладеннями та капітальним будівництвом	У світовій та вітчизняній практиці, крім вкладень в довгострокові активи (основні засоби), інвестовані кошти можуть спрямовуватися на поповнення оборотних засобів, придбання інструментів фондового ринку, нематеріальних активів, тому капітальні вкладення можна вважати однією з форм реального інвестування, яке характеризує більш вузьку сферу діяльності, ніж інвестиційна діяльність в цілому
Відношення до інвестицій короткострокових вкладень (до одного року)	Це не повністю відповідає суті інвестицій як довгострокового вкладення фінансових ресурсів з метою одержання додаткових вигод. Короткострокові фінансові інвестиції є засобом вирішення передусім оперативних і тактичних цілей підприємства, управління ліквідністю тощо. Тому їх можна віднести до механізмів оптимізації інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, інструментів адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища
Прирівнювання будь-якого залучення чужого капіталу до інвестицій	Кредиторів можна віднести до інвесторів, а всю кредиторську заборгованість підприємства (включаючи заборгованість перед постачальниками, бюджетом, працівниками) – до джерел інвестування. Але поточну заборгованість не слід вважати інвестиціями, тому що вона зумовлена поточною (операційною), а не інвестиційною діяльністю, є формою перерозподілу національного доходу; не дає доходу кредиторів, щодо неї встановлені інші умови й визначений термін повернення коштів; відсутній принцип добровільності вибору об'єкта інвестування
Ототожнення інвестиційної діяльності тільки з грошовими вкладеннями	Це не є правомірним, оскільки інвестиції можуть здійснюватися як в грошовій, так й у матеріальній чи нематеріальній формах (інтелектуальні активи)
До інвестицій слід відносити тільки вкладення капіталу в об'єкти інвестування, які знаходяться на стороні	Нівельюється значення процесів реінвестування або самоінвестування (спрямування частини прибутку від діяльності суб'єкта господарювання на фінансування купівлі основних чи придбання необоротних активів, поповнення оборотних коштів підприємства)
Ототожнення понять інвестицій та інвестиційної діяльності	Це різні поняття: перше передбачає вкладення всіх видів матеріальних цінностей в будь-які об'єкти, друге – сукупність усіх практичних дій суб'єктів відносно об'єктів інвестування

Джерело: узагальнено автором

Загальна величина приросту добробуту суспільства від результату реалізації інвестицій визначається агрегованою сумою приростів добробуту прямих учасників інвестиційного процесу та непрямих (зовнішніх) по відношенню до нього сторін.

Загальний приріст добробуту від інвестиційної діяльності визначається сукупністю позитивних і негативних зовнішніх результативних факторів. До прояву негативних екстерналій можна віднести:

- погіршення екологічної ситуації в країні,
- підвищення монополізації на ринку,
- залежність від іноземного капіталу,
- посилення диспропорцій економічного розвитку окремих галузевих складових економіки країни тощо.

Щодо позитивних ефектів слід відмітити:

- сприяння зайнятості у сферах діяльності,
- упровадження сучасних інноваційних технологій,
- методів управління на підприємствах,
- посилення конкурентної боротьби,
- підвищення якості товарів і послуг тощо.

Своєчасне врахування впливу сукупності можливих наслідків інвестиційного процесу є застереж-

ливим засобом від прорахунків та неефективного використання ресурсів.

Зазначимо, що, незважаючи на різноманіття трактування сутності інвестицій, вироблене світовою і вітчизняною економічною наукою, у вітчизняній практиці не припиняється дискусія щодо конкретизації визначення даної категорії. Серед найбільш характерних спірних питань можна виділити такі (табл. 2).

Висновок. Аналіз різноманітних теоретичних уявлень щодо категоріального апарату «інвестиції» дає підстави для висновку, що інвестиції відображають розвиток економічних відносин, характерних для розвитку суспільства.

Проведене теоретичне дослідження дозволило науково обґрунтувати визначення економічної сутності інвестицій. Таким чином, поняття «інвестиції» можна трактувати як довгострокове вкладення фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів в необоротні активи та приріст оборотних активів з метою одержання прибутку та підвищення суспільного добробуту в країні.

Список літератури:

1. Балабанов И. Т. Финансовый менеджмент / Балабанов И. Т. – М. : Финансы и статистика, 1994. – 224 с.
2. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / И. А. Бланк. – К. : Эльга – Н, Ника-центр. – 2001. – 432 с.
3. Бромвич М. Анализ экономической эффективности капиталовложений / М. Бромвич ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 432 с.
4. Бочаров В. В. Финансово-кредитные механизмы регулирования рынка инвестиций / Бочаров В. В. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 243 с.
5. Липсиц И. В. Инвестиционный проект: Методы подготовки и анализа: Учебно-справочное пособие / И. В. Липсиц, В. В. Косов. – М. : БЕК, 1996. – 304 с.
6. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений / Норткотт Д. ; пер. с англ. ; под ред. А. Н. Шохина. – М. : Банки и биржи, БНИТИ, 1997. – 247 с.
7. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ.2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
8. Самуэльсон П. Экономикс ; в 2-х т. / Самуэльсон П. – М. : Алягон, 1993, т. 2. – 611 с.
9. Титаренко Н. О. Теорія інвестицій : навч. посіб. / Титаренко Н. О. – К. : КНЕУ, 2000. – 159 с.
10. Федоренко В. Г. Инвестирування / Федоренко В. Г. – К. : Алеута, 2006. – 344 с.
11. Шевчук О. М. Основы инвестиционной деятельности. / О. М. Шевчук, Н. Ю. Рогозжин. – К. : Генеза, 1999. – 217 с.
12. Schneider D. Investition, Finanzierung und Besteuerung. 7 Aufl. Wiesbaden, 1992.
13. Sharp W.F. Capital Asset Prices: A Theory of Market Equilibrium under Conditions of Risk. Journal of Finance, 3.

Гераймович В.Л.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

НЕСООТВЕТСТВИЯ В ОПРЕДЕЛЕНИИ СУЩНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КАТЕГОРИИ «ИНВЕСТИЦИИ»

Аннотация

В статье рассматриваются подходы различных ученых для определения экономической категории «инвестиции». Исследованы и проанализированы несоответствия в определении сущности понятия «инвестиции». Несмотря на разнообразие толкований инвестиций, разработанное мировой и отечественной экономической наукой, в отечественной практике не прекращается обсуждение по поводу конкретизации определения этой категории. Определены характерные спорные вопросы и дана им характеристика. Представлено наше толкование категории «инвестиции».

Ключевые слова: определения, сущность, категории, инвестиции, характеристики.

Geraimovych V.L.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

INCONSISTENCIES IN DETERMINING THE ENTITY OF THE ECONOMIC CATEGORIES «INVESTMENTS»

Summary

The article examines different approaches to determine scientific economic category of «investment». Inconsistencies in determining the entity of the «investment» are investigated and analyzed. Despite the diversity of interpretations of the term «investments» invented by the global and domestic economic science, in domestic practice the discussions around this definition are still being held. The most commonly disputable issues are specified and their characteristics are described. Our interpretation of the category «investment» is submitted.

Keywords: category, definition, essence, investment characteristics.